

Oponentský posudek na bakalářskou práci Anežky Lindaurové, *Nechtěné důsledky panství člověka nad přírodou: Adorno a Bookchin* (ÚFAR FF UK, 2023)

Jakub Jirsa

Anežka Lindaurová (dále autorka) předložila velmi čtivou, komparativní práci o konstrukci nadvlády nad přírodou (a druhými lidmi) vycházející ze snahy “přelstít” přírodu. Ve své bakalářské práci vychází z děl Theodora Adorna a sociálního ekologa (s filosofickým přesahem) Murraye Bookchnina.

Autorka věnuje delší první část práce analýze Adornova konceptu osvícenství (2.1) a panství (2.2). Po krátké přechodové kapitole (2.3) přiblíží základní rysy sociální ekologie u Murraye Bookchnina (kap. 3) a pokračuje poměrně detailním srovnáním základních úvah o panství člověka nad přírodou Adorna s Bookchninem. Výběr tématu i autorů je velmi dobrý a autorka také hezky pracuje se sekundární literaturou; její výklad se zakládá na primárních textech a sekundární interpretace nenuceně vstupují do textu jen tam, kde jich je třeba. Zároveň pokládám za důležité vyzdvihnout i jistý odstup od děl obou autorů a zejména od poněkud zjednodušujících úvah v Bookchninových textech (viz s. 28).

Cílem autorky byl pokus najít společného jmenovatele v teorii obou autorů, kterým podle ní je “pojem panství jakožto vztahu podřízenosti, útlaku a instrumentalizace druhých i mimolidské přírody” (s. 37). Domnívám se, že autorka tento svůj cíl splnila a svůj závěr doložila dobrou interpretací textů obou autorů. Podle autorky Bookchin za základní problém pokládá hierarchické vztahy, “které podle něj nejprve vznikají v lidských společenstvích a odtud se přelévají do našeho vztahu k okolní přírodě” (s. 25).

Za nejzajímavější rys celé práce pokládám autorčin důraz na “lest rozumu”, kterou nachází jasně u Adorna a více skrytě i u Bookchnina (s. 14 a dále). Zde by možná bylo dobré připomenout Rousseauovy úvahy o rozumu a jeho roli v přechodu od přirozeného či přírodního stavu ke stavu společenskému (Rousseau je tak možné chápat jako jednoho z prvních zástupců “kritické teorie”), ale to by bylo na jinou, historicky laděnou práci. Celá práce je psána velmi čtivě, velmi kultivovaně a srozumitelně (což je potřeba zdůraznit zejména u interpretace Adornových textů).

Nicméně i k tak velmi dobré práci mám několik poznámek či žádostí o dovysvětlení během obhajoby:

- Na s. 10 autorka píše, že podle Adorna “mýty jsou v jistém smyslu produktem osvícenství”. Její následující výklad však popisuje poněkud jiný směr úvah - osvícenství jakožto filosofie pravdy a objektivit vychází z mýtu, samo osvícenství syntetizuje do podoby mýtu a v mýtech lze podle ní pozorovat obdobné tendence, které lze později nalézt v osvícenecké nauce. To vše naznačuje, oproti výše uvedené citaci, že mýtus je základem či východiskem osvícenství. Přitom danou citaci pokládám v rámci Adornova výkladu za správnou. Jak by tedy šlo argumentovat, že mýty jsou produktem osvícenství?
- Drobnost, na s. 12 autorka spojuje osvícenství s “číslnou hodnotou”, šlo by více přiblížit, co je základem tohoto spojení a proč se číselná hodnota stává hlavní charakteristikou racionality v rámci instrumentálního přístupu ke světu?

- Na s. 13 autorka píše, popření přírody v nás samých je motivováno snahou legitimizovat “panství nad mimolidskou přírodou i nad ostatními lidmi”. Tato analogie v rámci pojmu panství (nad mimolidskou přírodou a nad lidmi) prostupuje celou její práci. Nenacházím však popsany mechanismus, jak se do výkladu o “přechytračení” přírody dostane mocenská nadvláda nad ostatními lidmi. Bylo by možné tento moment dovysvětlit (srov. s. 22)?
- Ke srovnání Adorna s Boochninem mám obecný dotaz: není mezi nimi rozdíl v tom, že zatímco podle Boochnina jsou hierarchické vztahy nejprve společenským fenoménem (s. 27-28), odkud se “přelévají” do našeho vztahu k mimolidské přírodě, tak pro Adorna je to náš instrumentalizující vztah k přírodě, který (viz předchozí bod kritiky) podle náznaků v autorčině textu vede k “instrumentalizaci” a mocenské hierarchizaci vztahů mezi lidmi?
- Domnívám se, že koncept “celistvosti (wholeness)” by si zasloužil podrobnější výklad (srov. s. 29-30).

Práce podle mne splňuje veškerá kritéria kladená na bakalářskou práci

Práci navrhuji hodnotit jako **velmi dobrou až výbornou** na základě výsledku obhajoby.

4.9.2023